

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

פתרונות הלכתיים ואזרחיים לבעיית מעוכבות הגט - 62673

תאריך עדכון אחרון 14-02-2014

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 4

תואר: בוגר ומסטר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: משפטים

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 2

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): ד"ר אבישלום וסטרייך

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: avishalomw@gmail.com

שעות קבלה של רכז הקורס: ד, 10:30 - 12:00

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

גירושין על פי המשפט העברי נעשים באמצעות גט הניתן על ידי הבעל לאשתו. כאשר הבעל מסרב ליטול חלק בהליך הגירושין האשה נותרת עגונה (או: מעוכבת גט, מסורבת גט) ולפי ההלכה היא מנועה מלהקים תא משפחתי חדש. בעשורים האחרונים גדל מספרן של מעוכבות הגט, ולא נפריז אם נאמר, כי זו אחת הבעיות הקשות עימן מתמודדת ההלכה היהודית בעידן המודרני. נישואין וגירושין של יהודים בישראל נערכים לפי דין תורה, וכך הופכת בעיה זו לרלוונטית לחלק ניכר מאזרחי המדינה, ולאתגר ממשי לדיני המשפחה במדינת ישראל.

במסגרת הסמינר נבחן את שורשיה של הבעיה ונדון במספר דרכים לפתרונה. בשלב ראשון, לצורך הנחת התשתית לדיוננו, נסקור את עיקרי דיני הגירושין במשפט העברי ובמשפט הישראלי, ונעמוד על המאפיינים המרכזיים של בעיית מעוכבות הגט. דגש מיוחד ניתן לבחינת יתרונותיה וחסרונותיה של שיטת המשפט הישראלית בהקשר זה בהשוואה לשיטות משפט מערביות אחרות, שאף בהן מתעוררת הבעיה. תשתית זו תאפשר לנו לפנות לחלק הארי של הסמינר, ובו נדון בפתרונות האפשריים לבעייה ובמגבלותיהם. כאן נבחן מגוון פתרונות הלכתיים אפשריים, כדוגמת הפקעת קידושין, תנאי בנישואין והסכמי קדם נישואין, לצד פתרונות מן המשפט האזרחי, כדוגמת תביעות נזיקין כלפי סרבני גט, חוקים אזרחיים כנגד סרבנות גט והנהגת נישואין אזרחיים.

מטרות הקורס:

מטרת הסמינר היא לבחון את שורשיה של בעיית מעוכבות הגט ולדון בדרכים ההלכתיות והאזרחיות לפתרונה. כמו כן, הסמינר נועד להקנות כלים להתמודדות עם סוגיות מתקדמות בדיני משפחה.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

בסיום הסמינר, הסטודנטים יהיו מסוגלים לנתח את בעיית מסורבות הגט, את הרקע המשפטי וההלכתי שהוביל לצמחיתה ואת פתרונותיה, כמו גם לדון בסוגיות מתקדמות מקבילות בדיני משפחה.

בנוסף, הסמינר נועד להכשיר את הסטודנטים לכתיבת עבודה סמינריונית עצמאית בדיני משפחה או במשפט עברי ולהציג את מחקרם בפני תלמידי הסמינר.

דרישות נוכחות (%) :

90

שיטת ההוראה בקורס: הוראה פרונטלית; הרצאות סטודנטים.

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

א. חטיבה א': הבעיה

א.1. מבוא: נישואין וגירושין במשפט העברי

- שיעור #2-1
א.2. אז מהי בעצם בעיית מעוכבות הגט?
שיעור #2-1
ב. חטיבה ב': פתרונות הלכתיים
1. כללי
2. כפיית גט
שיעור #3
ב.3. תנאי בנישואין
שיעור #5-4
ב.4. הפקעת קידושין
שיעור #7-6
ב.5. קידושי טעות
שיעור #9-8
ג. חטיבה ג': פתרונות אזרחיים
ג.1. סנקציות ממוניות (א): מזונות מוגדלים והסכמי קדם נישואין
שיעור #10
ג.2. סנקציות ממוניות (ב): פיצויי נזיקין
שיעור #12-11
ג.3. נישואין וגירושין אזרחיים
שיעור #13
ד. חטיבה ד': סיכום
שיעור #14

חומר חובה לקריאה:

א. חטיבה א': הבעיה

א.1. נישואין וגירושין במשפט העברי

1. משנה, יבמות יד, א; קידושין א, א.

2. בן ציון שרשבסקי, דיני משפחה (מהדורה רביעית, תשכ"ט).

3. חוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), התשי"ג - 1953.

4. חוק בתי דין רבניים (קיום פסקי דין של גירושין), התשנ"ה - 1995.

5. חוק יחסי ממון בין בני זוג, התשל"ג - 1973 (תיקון מס' 4, התשס"ט - 2008).

6. פנחס שיפמן, דיני המשפחה בישראל (מהדורה שנייה, 1995).

7. מנשה שאוה, הדין האישי בישראל (מהדורה רביעית, תשס"א).

8. Michael J. Broyde, *Marriage, Divorce and the Abandoned Wife in Jewish Law* (2001) 29 - 41.

א.2. אז מהי בעצם בעיית מעוכבות הגט?

9. Aviad HaCohen, *The Tears of The Oppressed, An Examination of the Agunah Problem: Background and Halachic Sources* (2004), Introduction, Foreword, and pp. 1 - 33; 93 - 104.

10. פנחס שיפמן, "ההלכה היהודית במציאות משתנה: מה מעכב את מעוכבות הגט", עלי משפט ו (תשס"ז) 27.

11. Avishalom Westreich, "The Right to Divorce in Jewish Law: Between Politics and Ideology", 1 *International Journal of the Jurisprudence of the Family* (2010), pp. 177 - 196.

12. בג"צ 6751/04 מישל סבג נ' בית הדין הרבני הגדול, פסק דינו של השופט רובינשטיין.

13. "היקף תופעת סרבנות הגט – הסחטנות הגלויה והסחטנות הסמויה – פרסום ממצאי סקר ראשון הבודק את היקף תופעת מסורבות הגט", פרוטוקול ישיבת הוועדה לקידום מעמד האישה (23.03.2005).
14. "בישראל כיום כ- 180 נשים מסורבות גט וכ- 190 גברים מסורבי גט", הודעת בתי הדין הרבניים (26.6.2007).
- ב. חטיבה ב': פתרונות הלכתיים
1. כללי
1. Bernard S. Jackson, *Agunah: The Manchester Analysis* (Agunah Research Unit, vol.1, 2011).
2. Avishalom Westreich, *Talmud-Based Solutions to the Problem of the Agunah* (Agunah Research Unit, vol.4, 2012).
- ב. כפיית גט
3. Michael J. Broyde, *Marriage, Divorce and the Abandoned Wife in Jewish Law* (2001) 15 – 28.
4. הרב שלמה ריסקין, יד לאשה: האשה והגירושין על פי ההלכה – פתרון הלכתי לבעיית העגונה (תרגום: מיכל לוין, מהדורה שנייה, 2008).
5. אבישלום וסטרייך, "על כפיית גט בהלכת המורדת במשנה ובתלמוד", מחקרי משפט כה (תש"ע) 563.
6. הרב שלמה דיכובסקי, "דרכו של הגרי"א הרצוג בכפיית גט", משואה ליצחק (תשס"ט) 332.
- ב. תנאי בנישואין
7. הרב יהודה לובצקי, אין תנאי בנישואין (תר"ץ), <http://www.hebrewbooks.org/595>.
8. אליעזר ברקוביץ, תנאי בנישואין ובגט (1966).
9. Yehudah Abel, "The Plight of the 'Agunah and Conditional Marriage", *Working Papers of the Agunah Research Unit* (2006, <http://www.mucjs.org/publications.htm>).
- ב. הפקעת קידושין
10. אליאב שוחטמן, "הפקעת קידושין", שנתון המשפט העברי כ (תשנ"ה – תשנ"ז) 349.
11. הרב שלמה ריסקין, "הפקעת קידושין: פתרון לעגינות", תחומין כב (תשס"ב) 191.
12. הרב זלמן נחמיה גולדברג, "הפקעת קידושין אינה פתרון לעגינות", תחומין כג (תשס"ג) 158.
13. ברכיהו ליפשיץ, "אפקעינהו רבנן לקידושין מניה", מפירות הכרם (2004) 317.
14. הרב אוריאל לביא, "האם ניתן להפקיע קידושין של סרבן גט", תחומין כז (תשס"ד) 304.
15. הרב דוד מלכא, "אין הפקעת קידושין למסורבות גט", http://www.psakdin.co.il/fileprint.asp?FileName&eq;/Mishpaha/Public/art_ccaa.htm
16. ברכיהו ליפשיץ, "על מסורת, על סמכות ועל דרך ההנמקה", תחומין כח (תשס"ח) 82.
17. אוריאל לביא, "הפקעת קידושין אינה מענה לסרבנות גט", תחומין כט (תשס"ט) 247.
18. אבישלום וסטרייך, "הפקעת קידושין במקורות התלמודיים: לשורשיו של פולמוס חדש-ישן", עומד להתפרסם בכתב העת סידרא.
19. Avishalom Westreich, "The 'Gatekeepers' of Jewish Marriage Law: Marriage Annulment as a Test Case", *27 Journal of Law and Religion* (forthcoming, 2012).
- ב. קידושי טעות
20. הרב דוד בס, "התרת נישואין בטענת מקח טעות", תחומין כד (תשס"ד) 194.
21. איתם הנקין, "האמנם אפשר לבטל קידושין משום מקח טעות", תחומין לא (תשע"א) 282.
22. הרב דוד בס, "בטלות נישואין בטענת מקח טעות", תחומין לא (תשע"א) 291.
23. Aviad HaCohen, *The Tears of The Oppressed, An Examination of the Agunah Problem: Background and Halachic Sources* (2004) 1 – 33; 93 – 104.
24. Michael J. Broyde, "Review Essay – An Unsuccessful Defense of the Beit Din of Rabbi Emanuel Rackman: The Tears of The Oppressed by Aviad Hacohen", *Edah* 4

- (2004) 1, www.edah.org/backend/JournalArticle/4_2_Broyde.pdf.
25. Aviad HaCohen, "Misreading, Misrepresenting and Rabbinic Politics: A Response to Rabbi Michael Broyde", *Edah* 5 (2005) 6, www.edah.org/backend/JournalArticle/5_1_Continued.pdf.
26. Avishalom Westreich, "'Umdena as a Ground for Marriage Annulment: Between Mistaken transaction (Kidushey Ta'ut) and Terminative Condition", *Jewish Law Association Studies* 20 (2010) 330.
- ג. חטיבה ג': פתרונות אזרחיים
1. סנקציות ממוניות (א): מזונות מוגדלים והסכמי קדם נישואין
 1. בג"צ 6751/04 מישל סבג נ' בית הדין הרבני הגדול, פסק דינו של השופט רובינשטיין.
 2. אברהם בארי, "מזונות לאשה שבעלה חויב לגרשה ('מעוכבת')", מחקרי משפט ז (תשמ"ט) 79.
 3. י"ד בלייך, "הצעה לפתרון בעיית בעל המסרב לגרש", תורה שבעל פה, הרצאות בכינוס הארצי השלושים ואחד לתורה שבעל פה (תש"ן) קכ"ד.
 4. הרב דוד מישלוב, "הסכמים קדם נישואין" תחומין כא (תשס"א) 288.
 5. הרב שלמה דיכובסקי, "הסכמי ממון קדם-נישואין" תחומין כא (תשס"א) 279.
 6. רחל לבמור, מנעי עיניך מדמעה - הסכמי קדם נישואין למניעת סירוב גט (תשס"ט).
 7. עמיחי רדזינר, "מלבוב לתל אביב: פסיקות גט מוטעה בשל הפרת הסכם הגירושין בבתי הדין הרבניים, בעקבות תיק (אזורי ת"א) 9322-29-1 (19.3.06) ואחרים", משפטים לט (תשס"ט) 155.
 - ג. סנקציות ממוניות (ב): פיצויי נזיקין
 8. רונן פרי ויחיאל ש' קפלן, "על אחריותם בנזיקין של סרבני גט", עיוני משפט כח (תשס"ה) 773.
 9. יפעת ביטון, "עניינים נשיים, ניתוח פמיניסטי והפער המסוכן שביניהם", עיוני משפט כח (תשס"ה) 871.
 10. רונן פרי ויחיאל ש' קפלן, "תפסת מרובה לא תפסת - על העצמה באמצעות דיני הנזיקין", העצמה במשפט (תשס"ח) 411.
 11. הרב אוריאל לביא, "סידור גט לאחר חיוב הבעל בפיצוי כספי לאשתו", תחומין כו (תשס"ו) 160.
 12. תמ"ש 024782/98 נ"ש נ' נ"י.
 13. הרב שלמה דיכובסקי, "תביעת נזיקין בגין סרבנות גט", שיעור במסגרת כנס דיני ממונות ה-18 של ארגון הליכות עולם, תשס"ט, <http://www.il.org.yeshiva.org/video/midrash/9381;eq&id?/video/midrash/il.org.yeshiva.www://http>.
 14. הרב שלמה דיכובסקי, "בתי הדין הרבניים ובתי המשפט האזרחיים: הרהורים על תחומי החיכוך שביניהם בענייני משפחה" מאזני משפט ד (תשס"ה) 261, 294 - 301.
 - ג. נישואין וגירושין אזרחיים
 15. פנחס שיפמן, מי מפחד מנישואין אזרחיים (2000).
 16. הרב אליהו בקשי דורון, "חוק נישואין וגירושין - היצא שכרו בהפסדו?", תחומין כה (תשס"ה) 99.
 17. בד"ר 4276/ס'ג ח' ש' נגד ח' י' (תשס"ד) <http://www.rbc.gov.il/judgements/docs/12.doc>.
 18. בג"ץ 2232/03 פלונית נ' בית הדין הרבני האזורי ת"א-יפו ואח' פ"ד סא (3) 496 (2006).
 19. אבישלום וסטרייך, "נישואין אזרחיים בעקבות פרשת 'בני נח': שאלות של מהות, שאלות של סמכות" (טרם פורסם).
 - ד. חטיבה ד': סיכום
 1. מוניק זיסקינד גולדברג ודיאנה וילה, זעקת דלות (תשס"ו).
 2. ברנרד ג'קסון (עורך), "קבוצת המחקר: עיקרי המסקנות" (Unit Research Agunah, נייר עמדה מס' 24, 2010, <http://publications/org.manchesterjewishstudies.www://http>).

חומר לקריאה נוספת:

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 0 %
הרצאה 6 %
השתתפות 10 %
הגשת עבודה 80 %
הגשת תרגילים 0 %
הגשת דו"חות 4 %
פרויקט מחקר 0 %
בחנים 0 %
אחר 0 %

מידע נוסף / הערות: